

Sámediggi
Sámedigge
Sámiediggie
Saemiedigkie

KLIMATSTRATEGI

Sametingets politiska ställningstagande

Klimatstrategin - Sametingets politiska ställningstagande - har utarbetats under 2018 och antogs av plenum samlat i Dearnä 2019-05-21--23

Foton: Marie Enoksson, Kristina Hotti, Anne Walkeapää

www.sametinget.se/klimat

© Sametinget 2019

Innehållsförteckning

Syfte	4
Inledning.....	4
Nationella och internationella mål.....	5
Samiska landskapsperspektivet	7
Hållbara samisk näring och kultur	8
Sametingets roll/uppgift.....	9
Sametingets handlingsplan för klimatanpassning	10
Vision och mål	11
Åtgärder.....	12
Ökad flexibilitet	13
Kunskapsförmedling	15
Krisberedskap	16
Omvärldsbevakning.....	16

Syfte

Klimatstrategin anger Sametingets inriktning i arbetet med klimatfrågor. Strategin ska ses som ett politiskt ställningstagande samtidigt som den utgör ramen för och vägleder Sametingets arbete med handlingsplanen för klimatanpassning.

Det finns ett stort allvar inför de förändringar i väder och klimat som upplevs, men även av optimism och framtidstro. Den samiska kulturen har genom historien överlevt genom anpassning. Därför är det många som har en tilltro till att anpassningen kommer att fungera även i nuvarande situation.

Inledning

Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar. FN:s klimatpanel IPCC beskriver tydligt att atmosfär och hav värms upp, att mängden snö och is minskar och att havsnivån höjs.¹ Det krävs både utsläppsminskningar och anpassningsåtgärder för att bromsa och möta förändringarna. Vi påverkas indirekt av vad som händer globalt. Utsläpp orsakade av människor kommer att fortsätta påverka atmosfärens sammansättning och därmed klimatet under lång tid framöver. Klimatet är inte enbart en miljöfråga, att förstå hur olika förändringar interagerar och vad de betyder kräver en helhetssyn. Vilket också innebär att det är även en social, ekonomisk och säkerhetspolitisk fråga. Om uppvärmningen ska begränsas till 1,5 grader (enligt Parisavtalet) måste det ske långtgående förändringar ur alla samhällsperspektiv. Det viktigaste är dock att förbrukningen av fossila bränslen minskas kraftigt så snart som möjligt. Dessutom bör resursanvändningen generellt effektiviseras, speciellt när det gäller energikrävande material. Utsläppsintensiva verksamheter bör undvikas eller minskas, om möjligt bör fokus ligga på att finna sätt att återvinna. Det krävs även resurs- och energi-effektivisering hos alla aktörer i samhället så väl myndigheter, företag som den enskilda individen.

Sammantaget beror konsekvenserna av klimatförändringar för det samiska samhället dels på de direkta klimateffekterna och dels på hur omvärlden drabbas. På bägge punkter är förmågan att anpassa sig till en förändring, att skydda sig mot negativa

¹ <https://www.ipcc.ch/sr15/>

effekter och fortsätta utvecklas viktigt (resiliens). Många gånger, även inom de samiska näringarna och den samiska kulturen, kan det behövas nya arbetssätt samtidigt som det samiska förhållningssättet stärks för att hantera de utmaningar som uppstår. Klimatanpassning innebär åtgärder för att anpassa samhället till de klimatförändringar vi redan märker av och de som vi inte kan förhindra i framtiden. Klimatanpassning är inte detsamma som åtgärder för att minska klimatförändringar. Visserligen krävs insatser för att minska utsläpp etc. men även om dessa nödvändiga utsläppsminskningar kommer till stånd kan vi inte helt förhindra klimatförändringar. Anpassning till den klimatförändring som inte längre kan undvikas är ett nödvändigt komplement till arbetet med minskade utsläpp.

I Arktis sker förändringarna snabbare än i övriga delar av världen. Förändringarna är också accelererande och mer extrema. Uppvärmningen förväntas bli två till tre gånger högre än genomsnittet. Att det har blivit varmare märks genom bland annat fler extremväder, ökad oförutsägbarhet i vädret, höjda havsnivåer och krympande havsis i Arktis. Sommaren år 2018 med extrem värme, extrem torka och extrema temperaturer på norra halvklotet hänger ihop med att den globala temperaturen har ökat. Det extrema vädret orsakade bland annat svårsläckta bränder.

Världens urfolk påverkas allvarligt av klimatförändringarna eftersom deras överlevnad, kulturer och ekonomiska resurser är direkt beroende av naturen. Urfolkens traditionella kunskap kommer att vara en nyckelfaktor för att möta de globala utmaningarna. De saknar ofta resurser för att anpassa sig till

förändringarna och riskerar att hamna i en mycket utsatt situation. Detta är en realitet även för samerna. Vi konstaterar därför att det finns ett stort behov av insatser för klimatanpassning som möter det samiska samhället.

Nationella och internationella mål

Regeringens vision för samhällets anpassning till ett förändrat klimat är att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringar genom att minska sårbarheter och tillvarata möjligheter. Myndigheterna har en viktig roll vad det gäller att initiera, stödja och följa upp klimatanpassningsarbetet inom sitt ansvarsområde.

Sametingets strategi är kopplad till de nationella miljö kvalitetsmålen och speciellt till målet om storslagen fjällmiljö. Andra miljö kvalitetsmål som den samiska traditionella kunskapen *-árbediehtu-*, de samiska näringarna och den samiska kulturen bidrar till är:

”Levande skogar”,
”Myllrande våtmarker”,
”Ett rikt växt- och djurliv” samt
”Levande sjöar och vattendrag”.

Sametinget har föreslagit ett etappmål om *árbediehtu* i miljömålssystemet.

Arbetet har också en tydlig koppling till de globala hållbarhetsmålen, Agenda 2030, som antagits av FN.² Sametingets holistiska synsätt och strävan för en mer långsiktigt hållbar förvaltning av naturresurserna bidrar till målen:

”Rent vatten och sanitet”,
”Hållbara städer och samhällen”,
”Hållbar konsumtion och produktion”,
”Bekämpa klimatförändringen” och
”Ekosystem och biologisk mångfald”.

De globala hållbarhetsmålen som ska vara uppfyllda senast 2030 och stärker samernas förutsättningar i Sverige är:
”Ingen fattigdom”,

”Ingen hunger”,
”Hälsa och välbefinnande”,
”God utbildning för alla”,
”Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt”,
”Minskad ojämlikhet” och
”Fredliga och inkluderande samhällen”.

Klimatstrategin har även synergier med Sveriges genomförande av FN:s konvention om biologisk mångfald, särskilt artikel 8j och 10c om traditionell kunskap och hållbart sedvanebruk kopplat till biologisk mångfald samt Aichimålen. Sverige ska ha en ledande roll i erkännandet av traditionell kunskap och urfolks rättigheter (prop. 2013/14:141) för uppfyllandet av Aichimål 18.

Ur ett samiskt perspektiv är alla frågor miljöfrågor och natur går inte att skilja från kultur. I det ryms en grön infrastruktur, biologisk mångfald och olika ekosystemtjänster. Det är viktigt att ekosystemen och de tjänster de ger oss även fungerar vid klimatförändringar och dess effekt på miljön. Människan och miljön ska betraktas och behandlas holistiskt, de hör ihop och kan inte särskiljas från varandra.

² UNDP United Nations Development Programme (UNDP), www.globalamalen.se

Det samiska landskapsperspektivet

I den samiska kulturen har man under lång tid och på ett speciellt sätt förhållit sig till landskapet. Det är det samiska kulturlandskapet som har styrt användningen. Kunnandet om landskapet ingår i *árbediehtu* som beskriver kunskap både som information och som process och som förtydligar olika sätt att erhålla eller tillskansa sig kunskap. Grunden för *árbediehtu* är relationen mellan natur-djur-människa. *Árbediehtu*, där bland annat arv, traditioner, sedvänjor och levnadssätt inkluderas är grundstenarna för vår samiska kultur och vår identitet. *Árbediehtu* ger oss förutsättningar att kunna leva ett så bra liv som möjligt, och den ger oss vägledning också på ett immateriellt plan. För oss samer är inte *árbediehtu* en gammal eller ålderstigen kunskap, utan den inkluderar även kunskap som används idag och som också vidareutvecklas.

För samerna är *árbediehtu* inte ett koncept utan ett sätt att leva där vidareförmedling av kunskap är en naturlig del av vardagen. Man gör arbetet tillsammans. Barnen är ofta med och lär sig saker tidigt. Det finns en naturlig kunskapsöverföring mellan generationerna.

Samerna har sedan urminnes tider bildat relationer baserade på observationer och interaktioner med växt- och djurliv, vattensystem, mark och väder. Man kan säga att i det samiska landskapsperspektivet ryms en grön infrastruktur, biologisk mångfald, olika ekosystemtjänster och cirkulär ekonomi.

I det samiska landskapsperspektivet hänger naturen och det naturen levererar intimt ihop med människan och hennes sociala och kulturella sammanhang. Människan, naturen och landskapet utgör en odelbar helhet - vilket förklarar det holistiska synsätt som den samiska kulturen baseras på.

Foto: Marie Enoksson

I det samiska landskapet behövs varje del vid sitt speciella tillfälle. Exempelvis renskötseln och renen har sina platser beroende av årstid och årets speciella förutsättningar. Familj, vänner och släktingar har sina platser där man träffas, bor och umgås. Vissa platser bär de samiska språken och historien och kulturarvet från tidigare generationer.

När vi gemensamt behöver göra ingrepp i och förändra landskapet förändrar vi inte bara marken på platsen utan hela sammanhanget för de som berörs. Därför måste ett ingrepp vara väl grundat, ske med försiktighet och lämna ett begripligt sammanhang så att de som påverkas kan känna att helheten bevaras.

Det finns en grundläggande koppling mellan språk och traditionell kunskap i samband med biologisk mångfald. Förlust av biologisk mångfald och förstörelse av ekosystem innebär att relaterade språk och kunskaper försvinner. Samiskans ordrikedom när det gäller att exempelvis beskriva naturens utseende och olika sorters snö illustrerar hur sammankopplade språk, kultur och natur är. Språk är något av det mest centrala vid överföring och bevarande av *árbediehtu*. Därför är det viktigt att i brukandet av naturresurserna och förvaltandet av biologisk mångfald även beakta de samiska språken.

När vi pratar om det samiska landskapet handlar det om en helhetssyn baserad på ett samiskt levnadsätt utifrån samisk kultur och samiska näringar (renskötseln, jakt och fiske, samisk turism, *duodji* m.m). Även språket, jojken och andligheten blir då centrala i synsättet.

Hållbara samiska näringar och kultur

Många samer lever i ett omedelbart och nära förhållande till naturen. Den samiska markanvändningen bygger till stor del på att använda förnybara naturresurser.

Under årtusenden har samer levt av det naturen gett och utvecklat ett sätt att leva genom att bruka men inte förbruka naturresurserna. Detta synsätt och dessa möjligheter vill vi föra vidare till kommande generationer. Det är många samer som inte lever i ett direkt förhållande till naturen men ändå har de kulturella sedvänjorna och värderingarna. En ekologisk långsiktighet och hushållning med naturresurser är en central del i den samiska kulturens utveckling och ett ekologiskt, socialt och bärkraftigt samiskt närings- och samhällsliv är en avgörande förutsättning för att bevara höga miljö- och kulturvärden samt biologiska mångfald inom Sápmi.

Samisk markanvändning har genom historien varit en naturlig del av ekosystemet i skogs- och fjälllandskapet och en förutsättning för att bevara områdets karaktär av brukat landskap och mångfald i växtsamhället. De samiska näringarna är knutna till ett naturbruk där renskötseln står för det mest arealkrävande och har därför en stor betydelse som indikator för naturmiljön och biologisk mångfald.

Anpassning till föränderliga förhållanden är och har under lång tid varit ett utmärkande drag för de samiska näringarna.

I samband med klimatförändringar sker stora förändringar av lokal och regional karaktär med en ökad efterfrågan på naturresurser. Sametinget betraktar därför anpassningen inte enbart till föränderliga

väder- och markförhållanden utan till en mängd av påverkansprocesser.

Att begränsa klimatförändringen i sig är ett stort hot men ett större hot är att samtidigt mitigera fragmenteringen och förlusten av marker till följd av olika exploateringar. Att omsätta olika separata klimatstrategier i praktiken blir allt svårare.

De samiska näringarna och dess förutsättningar för klimatanpassning måste förstås i ett sammanhang och med hänsyn till de sammanlagda effekterna från olika påverkansfaktorer.

Sametingets roll och uppgifter

Sametingets åtgärder för att anpassa samiska näringar och samisk kultur till ett förändrat klimat syftar till att stärka hållbarheten genom att utgå från en helhetssyn som tar hänsyn till samtliga aspekter som påverkar näringarnas och kulturens förmåga att anpassa sig i olika sammanhang.

Det övergripande målet för Sametinget enligt sametingslagen (1992:1433) är att verka för en levande samisk kultur och ta initiativ till verksamheter och föreslå åtgärder som främjar denna kultur. En av Sametingets huvuduppgifter är att medverka i samhällsplaneringen och bevaka att samiska behov beaktas, däribland rennäringens intressen vid nyttjande av mark och vatten.

Regeringens vision att utveckla ett långsiktigt hållbart och robust samhälle som aktivt möter klimatförändringarna tillsammans med de nationella energimålen möter utmaningar. Produktionen av förnybar energi och den påverkan som den har på samiskt närings- och samhällsliv samt natur- och kulturmiljövården genererar ofta en intressekonflikt då utbyggnaden i många fall sker där samisk markanvändning förekommer.

Sametinget ska se till att samiska rättigheter respekteras och att samiska näringar och samisk kultur inte påverkas negativt. Sametingets roll i olika planeringsprocesser behöver förstärkas. Sametinget och berörda samer måste på ett tydligare sätt få medverka i beslut som rör klimatförändring, klimatanpassning samt i olika utbyggnader och exploateringar som sker i Sápmi.

Vad gäller specifikt markexploateringar eller energiproduktion hänvisar Sametinget till Sametingets syn på vindkraft i Sápmi³ samt Sametingets syn på gruvor och mineraler i Sápmi⁴.

Miljö- och klimatfrågor är utspridda på flera myndigheter med utpekat ansvar för särskilda sektorer som hav och vatten, samhällsplanering, jordbruk, skog, djur och natur. Sametinget arbetar med samtliga frågor och bevakar dessutom ett stort geografiskt område. Vi har ett helhetsperspektiv som många saknar. Vi behöver samla den kunskap som finns, tillgängliggöra den och bli bättre på att förklara på vilket sätt vi samer kan vara vägvisare för den nya tiden och ett hållbart samhälle. Sametinget behöver kommunicera med många olika aktörer för att sprida kunskap och för en enhetlig syn, både internt i det samiska samhället och externt i det svenska samhället.

Sametingets handlingsplan för klimatanpassning

Sametinget har under 2016 tagit fram en handlingsplan för klimatanpassning⁵. Fokus ligger på samiska näringar och samisk kultur som Sametinget har i uppdrag att främja. I handlingsplanen har Sametinget identifierat och prioriterat anpassningsåtgärder som Sametinget har rådighet över eller kan påverka. Handlingsplanen utgör stöd i beslut och planering så att Sametinget kan arbeta förebyggande.

Handlingsplanen för klimatanpassning tar sin utgångspunkt i Sametingets Livsmiljöprogram Eallinbiras/ Iellembiras/ Jielemen bijre⁶. Handlingsplanen formulerades utifrån aktuell forskning, litteraturstudier samt ett flertal samtal och intervjuer med samer, många av dem renskötare. En betydande del av arbetet var att samla kunskap, praktisk erfarenhet om klimatförändringarnas påverkan på samiska näringar och den samiska kulturen samt att belysa möjligheter genom intervjuer, enkäter och samtal.

Sametinget är skyldig enligt förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete att arbeta med klimatanpassning. Sametinget ska inom sitt ansvarsområde och inom ramen för sina uppdrag initiera, stödja och utvärdera arbetet med klimatanpassning. En årlig utvärdering ska redovisas till SMHI och minst vart femte år ska en klimat- och sårbarhetsanalys samt handlingsplan uppdateras.

³ <https://www.sametinget.se/vindkraftpolicy>

⁴ <https://www.sametinget.se/gruvpolicy>

⁵ <https://www.sametinget.se/112462>

⁶ Sametingets livsmiljöprogram Eallinbiras, antaget av Sametingets plenum 2009-02-19

Vision och mål

Klimatstrategins vision tar sikte på en livskraftig och hållbar samisk livsmiljö där vi önskar att leva i ett livskraftigt Sápmi som är rotat i både en bärkraftig natur och en levande samisk kultur. Människan och naturen ska ha en långsiktig förmåga att förnya sig och hållbart vidareutvecklas även i tider av förändringar. Både natur och kultur i Sápmi ska upplevas som berikande för omvärlden⁷. Sametinget har formulerat tre delmål som ska bidra till att uppnå visionen.

Tre delmål

<i>Ealli eallinbiras – en bärkraftig livsmiljö</i>	<i>Árbediehtu (trad. kunskap)</i>	<i>Dássálas ovdanahttin (balanserad utveckling)</i>
<i>Målet innebär att nyttjandet av mark och vatten ska vara i balans, utan att naturen utarmas. Natur- och miljöskyddet måste ges hög prioritet i samhällsplaneringen.</i>	<i>Målet innebär ett stark och livskraftig árbediehtu. Genom att integrera árbediehtu på alla samhällsnivåer skapas ett samhälle som genomsyras av vår samiska tanketradition och berikar samhället rörande t.ex. hållbarhet och biologisk mångfald.</i>	<i>Målet innebär att traditionell och vetenskaplig kunskap likställs och kombineras med nya erfarenheter för att vidareutvecklas.</i>

⁷ Sametingets livsmiljöprogram Eallinbiras, antaget av Sametingets plenum 2009-02-19

Åtgärder

Samerna utövar i dagsläget nästan inget inflytande över land, vatten och naturresurser i de samiska områdena. Ett samiskt självbestämmande skulle kunna lösa många av de utmaningar och behov som finns och ge bättre förutsättningar för klimatanpassning. Hur samisk kultur, markanvändning och samiska näringar kommer att påverkas av förändringar i klimat- och väderförhållanden kommer till stor del att vara beroende av andra faktorer som exempelvis rovdjurspolitik, konkurrerande markanvändning och lagstiftning. Hur dessa faktorer samverkar med klimatförändringarna och vilka effekterna blir varierar beroende på lokala förutsättningar. Om markerna var oexploaterade hade renskötseln och de samiska näringarna kunnat anpassa sig till det förändrade klimatet.

Handlingsutrymmet begränsas idag av socio-politiska strukturer och lagstiftning där den enskilda samens har mycket litet inflytande. I förlängningen begränsas även renskötseln och de samiska näringarnas anpassningsförmåga till ett förändrat klimat. Det kan till och med vara så att det begränsade handlingsutrymmet har betydligt större inverkan än klimatförändringen i sig. En av grundförutsättningarna för den samiska kulturen och de samiska näringar att klara en omställning till ett förändrat klimat är att handlingsutrymmet ökar och att lagstiftning och beslutsprocesser tar större hänsyn. Samisk markanvändning och samiska näringar kommer att vara beroende av ett aktivt statligt arbete för att få till stånd förändringar i lagstiftning och beslutsprocesser som ökar möjligheterna till anpassning och minskar den samiska markanvändningens sårbarhet.

Forskningens rekommendationer är tydliga om vilka åtgärder som är viktiga för att möta ett förändrat klimat. Det krävs aktiva politiska beslut och förändring av lagstiftningen för att stärka samiska näringar och den samiska kulturen i ett ändrat klimat. Det krävs också ökat inflytande samt hänsyn till samiska näringar och den samiska kulturen i samråd och beslutsprocesser.

För att öka sina möjligheter till anpassning kan det handla om att påverka och samverka med varandra och med andra aktörer för att hitta konstruktiva samarbeten.

Forskningen lyfter fram att konkurrerande markanvändning är en av de faktorer som har störst betydelse för renskötseln och att det även kommer att ha stor betydelse för effekterna av ett förändrat klimat. Det innebär att den samiska kulturen, den samiska markanvändningen och de samiska näringarnas möjlighet att klimatanpassa sig till stor del beror på hur annan markanvändning utvecklas. I rapporteringen från FN:s klimatpanel konstateras att skydd av betesmark kommer att vara mycket viktigt för renskötselns möjligheter för att klara anpassningen till ett förändrat klimat.

Sametinget anser att det är viktigt att områden för vår kultur och våra näringar skyddas mot ingrepp och andra störningar, att alla verksamheter är

hållbara och bedrivs efter försiktighetsprincipen och att exploatering sker i områden som bedöms som lämpliga av samisk markanvändning och samiska näringar. Det är också viktigt att inte glömma bort att klimatförändringarna påverkar oss människor och därför är jämställdhet och hälsa viktiga delar i klimatanpassningsarbetet. Sametinget ska verka för att göra det samiska samhället bättre för alla att leva i.

Sametinget har identifierat fyra övergripande åtgärdsområden.

Prioriterade åtgärder under respektive område finns och/eller utvecklas i handlingsplanen för klimatanpassning av samiska näringar och samisk kultur⁸. Utifrån handlingsplanen sker årligen operativa prioriteringar av Sametingets styrelse alternativt respektive nämnd.

För att bedriva renskötsel är renskötarens kunskaper om renen, betesmarkerna, vädret och årstiderna viktigt. Lika viktigt är renskötarens möjlighet att agera utifrån denna kunskap. Renskötarens möjlighet att fatta rätt beslut har begränsats i allt större utsträckning över tid.

Ökad flexibilitet

En nyckel till klimatanpassning är tillgång till användbara marker och att på ett medvetet, systematiskt och hållbart sätt ta vara på naturen. Vilket minskar sårbarheten och ökar flexibiliteten för de samiska näringarna och den samiska kulturen. Flexibiliteten för exempelvis renskötseln beskrivs oftast som tillgång till varierad betesmark för renarna och möjligheten att anpassa betesmark efter rådande väderlek och behov. Kvalitén på marker och material som samerna har rätt att bruka av naturen är också en viktig del då flexibiliteten också kopplad till kulturutövning som exempelvis rätten att nyttja material till bland annat *duodji* och mat.

Det krävs åtgärder för att motverka eller kompensera negativ påverkan inom samisk traditionellt område. Det krävs resurser för det samiska omställningsarbetet.

Sametinget ska initiera frågor och driva på utvecklingen i en viss riktning men också verka för att tillgängliggöra resurser och se över möjligheten att öka befintliga samt hitta nya resurser för klimatanpassning.

Resurser kan vara ekonomiska styrmedel som exempelvis premierar renens nytta, och därmed renskötselns, betydelse för att bibehålla landskapets betesprägel. Resurser kan också vara stöd i samråd och beslutsprocesser för de samiska näringarna och den samiska kulturen. Samer lägger mycket tid, kraft och engagemang i exploateringsfrågor som berör Sápmi, vilket är ett viktigt arbete för de samiska näringarnas och den samiska kulturens överlevnad. Det behövs kapacitetsuppbyggnad i det samiska

⁸ <https://www.sametinget.se/112462>

samhället och samiska institutioner behöver stärkas. Det kan bland annat innebära resurser för att få kunskap om klimatförändringar och klimatanpassning. Alla enskilda närings- eller kulturutövare har inte resurser att inhämta kunskap på egen hand.

Sametinget ska verka för att negativ påverkan på grön infrastruktur (sammanhå) från redan utförda exploateringar och annan markanvändning. Barriärer i landskapet ska motverkas eller kompenseras. Vilket exempelvis kan kopplas till att tillgängliggöra och skydda marker för ökad flexibilitet. Ett varmare klimat medför stora utmaningar för kulturmiljövården och dokumentationsarbete är nödvändigt. Stora markområden i Sápmi är fortfarande inte inventerade och många av de inventerade forn- och kulturlämningar skadas i samband med skogsbruksåtgärder. Sametinget ska fortsätta stödja innovationer och projekt, exempelvis restaurering och tillgängliggörande av betesmarker för ökad flexibilitet. Renen är en indikator på ett sammanhållet landskap och visar var och hur renarna har möjlighet att röra sig fritt både i fjällen och i skogs- och kustlandet utan barriärer.

Sametinget fortsätter stödja en bredd av samiska näringar. Det kan handla om att förbättra möjligheterna för samisk turism, *duodji*, jakt och fiske m.m. för att bygga starka och självständiga näringar och kulturutövare samt erbjuda alternativ för den som vill sysselsätta sig inom samiska näringar. Sametinget ska skapa förutsättningar för dem samiska näringarna och möjligheter att söka ekonomiska stöd på nationell och EU nivå. Det är viktigt med en bredd, fördjupning

och lönsamhet av samiska näringsverksamheter och kulturutövning. Väl fungerande samiska näringar är i sig själva en indikator, en värdemätare, på ett välmående sammanhållet och ekologiskt stabilt landskap. *Árbediehtu* och de samiska näringarna kan bidra till Sveriges klimat- och miljöarbete. Det samiska samhället - de samiska näringarna och den samiska kulturen - bildar tillsammans med majoritetssamhället en helhet som har stora möjligheter att bli en kraft i utvecklingen av möjligheten att bruka de naturresurser som finns inom de gröna näringarna och att resurserna utnyttjas för att skapa tillväxt och arbetstillfällen i hela landet. För att uppnå detta måste parterna samarbeta, med kunskap och ömsesidig respekt. Ökat samarbete kring utvecklingsfrågor om bland annat infrastruktur, lokal förvaltning, kompetensutveckling och företagande är vägen till framgång. Det är nödvändigt att utveckla varaktigt samarbete mellan aktörerna på såväl lokal, regional som central nivå. Synergieffekter kan uppnås genom utveckling och samordning av resurser bland annat genom nätverksbyggande och användning av ny teknik.

Kunskapsförmedling

Árbediehtu är vägledande för utveckling av samiska näringar och bygger på en helhetssyn och samverkan mellan människa och natur. Traditionell kunskap bidrar också till biologisk mångfald, lokal förvaltning av naturresurser och ekologiskt- och socialt hållbara lösningar. Att förstå hur olika förändringar interagerar och vad de betyder kräver en helhetssyn. Det finns många utmaningar med klimatförändringar; en av dem är att kunskap byggs upp i stuprör inom respektive sektor. En annan att *árbediehtu*, som är avgörande för resiliensen inom lokalsamhällen, inte används tillsammans med vetenskaplig kunskap. Olika slags kunskapsförmedling är en viktig del i klimatanpassningsarbetet.

Det kan handla dels om att förmedla samiska kunskaper till svenska beslutsfattare, myndigheter och andra näringar för att skapa förståelse och samsyn kring klimatanpassningens villkor, vilket kan leda till ökat inflytande och hänsyn till de samiska näringarnas och den samiska kulturens intressen i samråd och beslutsprocesser.

Sametinget ska ta en mer aktiv roll som formell representant för samisk kunskap och erfarenhet. Det innebär exempelvis att samla in kunskap, dokumentera förändringar för att kunna följa dem över tid och att bygga upp en samlad samisk kunskapsbank som kan förmedla kunskapen vidare. Behovet av forskningsinsatser och kunskapsöverföring kommer att öka i takt med klimatförändringens effekter och att man då inte kan vara beroende av den kunskap som enskilda kunskapsbärare besitter. Sametinget ska etablera tätare kontakter och samarbeten med klimatforskare nationellt och internationellt. Det kan

även handla om att utbyta erfarenheter och kunskap mellan samiska aktörer och mellan generationer på ett sätt som upplevs som inspirerande och stimulerande samt om att inhämta kunskap från klimatforskare och sprida bland samiska näringsidkare och kulturutövare.

Sametinget ska få andra aktörer att förstå de samiska näringarnas och den samiska kulturens behov för att möta klimatets förändringar. Sametinget ska skapa en arena för att förmedla *árbediehtu* och den samiska miljösynen (*Eallinbiras*). Samerna är vägvisare för ett hållbart samhälle där en bärkraftig natur med hög biologisk mångfald och ett intakt, sammanhållet landskap är en viktig förutsättning.

Renbruksplan (RBP) samebyns verktyg för att beskriva sin markanvändning och systematisk kartlägga värdefulla områden. Planerna består av fyra kompletterande delar: beteslandsindelning, fältkontroll, omvärldsfaktorer och GPS på ren. En RBP blir aldrig färdig utan uppdateras kontinuerligt. Kompletterande arbeten, ökad kunskap, nya metoder och förändringar på grund av annan markanvändning eller klimat gör att en RBP förblir ett levande och dynamiskt dokument som ägs av samebyn. RBP kan användas som underlag vid planering.

Sametinget ska arbeta aktivt med att sprida information om samernas situation kopplat till klimatfrågan. Sametinget ska öka samverkan med olika parter inom frågor som påverkar samernas klimatanpassningsmöjligheter. En ökad kännedom skulle bidra till en bredare acceptans och ett större intresse hos fler aktörer att bidra till anpassningsåtgärder.

Sametinget ska även sprida kunskap om klimatförändringar och klimatanpassning till de som är verksamma inom samiska näringar och samisk kultur.

Klimatförändringarna orsakar redan upplevda förändringar, exempelvis när det gäller väderförhållanden. De nya förutsättningarna kräver uppdaterad kunskap. Ett viktigt verktyg i klimatanpassningsarbetet för samebyarna är renbruksplan. Sametinget ska fortsätta ajourhålla, kvalitetssäkra och utveckla renbruksplaner.

Krisberedskap

Klimatförändringarna orsakar redan nu situationer där de enskilda näringsidkarna står inför problem som är svåra att lösa på egen hand eftersom man inte kan bygga upp en individuell beredskap för alla tänkbara scenarier. Sametinget har en viktig roll att spela i form av stödjande och rådgivande aktör när enskilda sameer eller verksamhetsutövare råkar ut för en kris som orsakas av klimat eller extrema väderhändelser.

Sametinget bör utarbeta en beredskapsplan med färdiga rutiner samt förbättra samordningen vid krislägen. Det ska även finnas stöd vid en krissituation som kan uppstå, t.ex. i situationer med oförutsedda klimathändelser.

Sametinget ska säkerställa ekonomiska resurser för katastrof- och oförutsedda händelser relaterat till klimatet som exempelvis låst bete, torra och bränder.

Omvärldsbevakning

Samiskt självbestämmande, inflytande i beslutsprocesser, säkerställande av samisk markanvändning, samiska näringar och samisk kultur är grundläggande förutsättningar som är avgörande för att kunna möta klimatförändringar.

Dessa förutsättningar kräver aktiva politiska beslut och i vissa fall förändring av lagstiftning och är tätt sammanlänkade med olika internationella processer och frågor som rör klimat biologisk mångfald, hållbar utveckling och urfolks rättigheter.

Sametinget har därför en viktig roll att bevaka och följa vad som händer nationellt och internationellt inom dessa frågor och även att aktivt arbeta för att nationellt implementera Sveriges internationella åtagande inom nämnda områden.

Sedan år 2015 deltar Sametinget i de svenska delegationerna vid möten under FN:s klimatkonvention och FN:s konvention om biologisk mångfald (CBD) och arbetar kontinuerlig för en stärkt roll och ökat inflytande i förberedelsearbete, genomförande, uppföljning och rapportering. När det gäller CBD är Sametinget aktivt och arbetar i första hand utifrån de förslag som lämnats till miljödepartementet i Sametingets och Naturvårdsverkets gemensamma rapport om genomförande av artikel 8(j) från 2018.

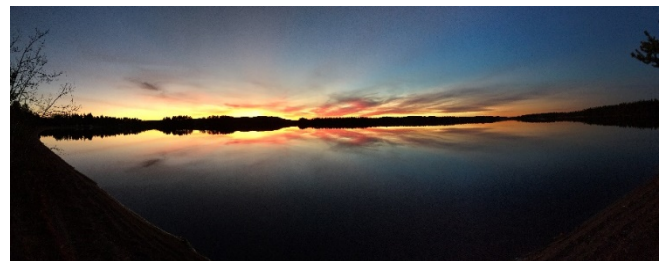
När det gäller klimatkonventionen fokuserar Sametinget på frågor som behandlas i den nybildade arbetsgruppen för urfolksplattformen som har sitt första möte i maj 2019. Sametinget följer även

frågor om hur urfolkskunskap tas tillvara vid genomförandet av Parisavtalet enligt det regelverk som antogs vid COP 24 i Katowice och hur urfolk involveras i det nationella genomförandet av regelverket.

Sametinget avser även att öka sitt deltagande i det internationella och nationella arbetet med Agenda 2030 och hållbarhetsmålen.

Rätten till självbestämmande, som bl.a. kommer till uttryck i urfolksdeklarationen är central för förvaltning av mark och vatten och är därmed i förlängningen avgörande för klimatanpassning. Med anledning av detta följer och deltar Sametinget i diskussioner om urfolksdeklarationen och olika konventioner om mänskliga rättigheter som pågår i FN:s permanenta forum för urfolksfrågor och FN:s expertmekanism om urfolks rättigheter m.fl.

Sametinget tar tillvara de synergier som finns internationella processer emellan och som skapas mellan nationella och internationella processer.⁹

⁹ Mer information om Sametingets internationella arbete finns i Sametingets internationella strategi

